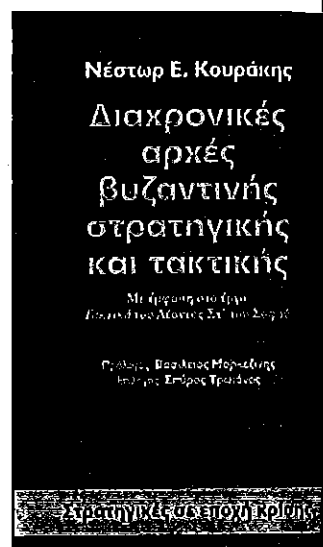

στην Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση που συγκρότησε το ΚΚΕ. Ο Κόκκαλης επέλεξε να ανακουφίσει τον πόνο και να χρησιμοποιήσει το οργανωτικό του ταλέντο για να στήσει αυτοσχέδια νοσοκομεία που μπορούσαν να περιθάλψουν πάνω από 1.000 τραυματίες και ασθενείς. Και μετά το τέλος του Εμφυλίου αποφάσισε να πάει στην Ανατολική Γερμανία όπου μπόρεσε να συνεχίσει το έργο του ως τον θάνατό του. Έφυγε από τη ζωή στις 15 Ιανουαρίου του 1962 στο Βερολίνο, και η ταφή του έγινε έπειτα από δεκαπέντε ημέρες στο Α' Νεκροταφείο, μετά την άρση της απαγόρευσης επιστροφής από τον Κωνσταντίνου Καραμανλή. Ο Πέτρος Σ. Κόκκαλης βίωσε μια περίοδο μεγάλων οραμάτων και ιδεολογιών, μια περίοδο σύγκρουσης του παλαιού με απόπειρες ανοίγματος δρόμων προς το καινούργιο, μια περίοδο που έμεινε στην Ιστορία από τις ανατάσεις και τις καταρρεύσεις. Φλέβα επαναστατική, ανήσυχη, με μυαλό οξύτατο, περισκοπικής παρατηρητικότητας, με βλέμμα στραμμένο προς τα εμπρός και εις βάθος, καρδιά παλλόμενη από ρυθμό ανθρώπινου πόνου. Ο πόλεμος της Αλβανίας αποτέλεσε τον σπινθήρα της πατριωτικής του έκρηξης. Από εκεί και πέρα η κατεύθυνση της πορείας του υπήρξε καθορισμένη. Μια ζωή ασύλληπτη, μυθιστορηματική. Η Κατίνα Τέντα-Λατίφη, γνώριμη του Πέτρου Σ. Κόκκαλη από την εποχή που κατέφυγε διωκόμενη στο βουνό όπου εντάχθηκε στον Δημοκρατικό Στρατό, συνθέτει μια υποδειγματικά σχολαστική βιογραφία, καταγράφοντας παράλληλα την πορεία του αριστερού κινήματος στον ελληνικό χώρο, αλλά και γενικότερα της Ελλάδας των μέσων του 20ού αιώνα. Καίτοι είναι διακριτό ότι το ενδιαφέρον της είναι στραμμένο περισσότερο στην πολιτική πλευρά του Πέτρου Σ. Κόκκαλη και λιγότερο στην επιστημονική, τούτο δεν συντείνει στην έλλειψη αντικειμενικότητας· το αντίθετο μάλλον, εφόσον τεκμηριώνει με πλήθος ντοκουμέντων τα σχόλιά της. Είναι φανερό ότι την εντυπωσιάζει η πολύπλευρη προσωπικότητα του επιστήμονα, ιδεολόγου και αγωνιστή. Η έκδοση συνοδεύεται από πλούσια εικονογράφηση και παράρτημα εγγράφων. Πρόκειται για σημαντικότερη συμβολή στην έρευνα μιας ιστορικής περιόδου, που όπως συνεχώς αποδεικνύεται δεν έχει ερευνητικά αξιοποιηθεί επαρκώς.

Νέστωρ Ε. Κουράκης, ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΗΣ, Εκδόσεις Ποιότητα, 2012, σελ. 182, τιμή: 15,00 €

Τα «Τακτικά» του Λέοντος Στ' του Σοφού είναι έργο αφιερωμένο στη διεξαγωγή ενός πολέμου ή μιας στρατιωτικής μάχης κατά τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο. Ουσιαστικά πρόκειται για εγχειρίδιο στρατιωτικής τακτικής. Όπως τονίζει ο νομοθέτης αυτοκράτορας στο προοίμιο του νόμου, πρόθεσή του ήταν να κωδικοποιήσει τα πορίσματα της πολεμικής τέχνης ύστερα από μελέτη των παρεμφερών κειμένων που είχαν συνταχθεί κατά τους προηγούμενους αιώνες. Πρέπει πάντως να σημειώσουμε ότι ο Λέων Στ' δεν φαίνεται να είχε ενεργό συμμετοχή σε πολεμικές επιχειρήσεις—από τον Κωνσταντίνο Παπαρρηγόπουλο χαρακτηρίζεται «λογιώτατος αλλά εντελώς άπρακτος». Έτσι, στη σύνταξη των «Τακτικών» πιθανολογήθηκε ότι η βασική επεξεργασία έγινε μεν υπό την επίβλεψή του, αλλά κυρίως από τους στρατιωτικούς του ηγήτορες και ιδίως από τον στρατηγό του και μετέπειτα αρχιστράτηγο Νικηφόρο Φωκά—συνονόματο του Βυζαντινού αυτοκράτορα—ο οποίος μνημονεύεται επίσης στα «Τακτικά». Αρκετά πιθανή φαίνεται πάντως η άποψη ότι το έργο αυτό, σπριγμένο σε παλαιότερες πηγές και όχι τόσο σε προσωπικές εμπειρίες, γράφηκε από τον Λέοντα Στ', ο οποίος άλλωστε στα χρόνια της νεότητάς του είχε συγγράψει τα «Προβλήματα», με ερωταποκρίσεις στο «Στρατηγικόν» του Μαυρικίου, δηλαδή τη βασική άμεση πηγή των «Τακτικών».

Το έργο του Λέοντος στηρίζεται εν πολλοίς στο περίφημο «Στρατηγικόν» του Κεκαυμένου, το οποίο γράφηκε κατά τη βασιλεία του αυτοκράτορα Μαυρικίου (582-602). Πρέπει πάντως να επισημανθεί ότι απόψεις περί στρατιωτικής τακτικής διατυπώνονται όχι μόνο στα κείμενα μεγάλων ιστορι-

κών, όπως του Θουκυδίδη, του Ξενοφώντα, του Πολύβιου ή του Αρριανού, αλλά και σε πιο εξειδικευμένα έργα, όπως στον «Ιππαραχικό» του Ξενοφώντα, στα «Πολιορκητικά» του Αινεία του Τακτικού, στην «Τέχνη τακτική» του Ασκληπιόδοτου, στον «Στρατηγικό» του Ονάσανδρου, στα «Strategemata» του Sextus Julius Frontinus, στη «Τακτική θεωρία» του Αιλιανού του Τακτικού, στην «Τέχνη τακτική» του Αρριανού, στα «Στρατηγήματα» του εκ Βιθυνίας ελληνίζοντος Πολύαινου και στα «Eritoma rei militaris» τα οποία γράφθηκαν την εποχή του Θεοδοσίου Α΄.

Ο Νέστωρ Κουράκης –καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών– εξετάζει το εν λόγω έργο σε σχέση με ανάλογα που είχαν προηγηθεί και αναδεικνύει τη διαχρονική σημασία του. Κατά κύριο λόγο μελετά εις βάθος τα 294 αξιώματα που καλύπτουν το τελευταίο (20ό) κεφάλαιο του έργου, εφόσον, όπως τελικά αποδεικνύεται, εμφανίζουν ένα στοιχείο διαχρονικότητας που εκπλήσσει. Πρόκειται για αξιώματα τα οποία, παρά τη διαχρονική τους αξία, ελάχιστα έχουν μελετηθεί ως τώρα. Ο καθηγητής Κουράκης τα ταξινομεί εντοπίζοντας τις αρχικές τους πηγές. Τα αποκαθάρει από το περιστασιακό τους περίβλημα και τα ανάγει σε βασικές αρχές «αναίμακτης» επικράτησης, σε κάθε σημαντικό αγώνα ή αντιπαράθεση.

Είναι βέβαιο ότι ο πλούτος των πληροφοριών που η μεθοδικότητα του Νέστορα Κουράκη συγκέντρωσε και αναδεικνύει θα παρακινήσει το ερευνητικό ενδιαφέρον και άλλων, ώστε να εξεταστεί η διαχρονική εφαρμογή των αρχών που οι κατά καιρούς συντάκτες στρατηγικής και τακτικής έχουν διατυπώσει στα έργα τους. Την έκδοση προλογίζει ο Βασίλειος Σπ. Μαρκεζίνης και τον Επίλογο υπογράφει ο Σπύρος Τρωιάνος.

Νικόλαος Γ. Νικολούδης, Η ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ ΣΤΟΝ ΥΣΤΕΡΟ ΜΕΣΑΙΩΝΑ. Ρήξεις και συνέχειες με το Βυζάντιο και τη Δύση, Εκδόσεις Αντ. Σταμούλης, σελ.:102, τιμή: 15,00 € Η υστεροβυζαντινή Πελοπόννησος (1204-1461) υπήρξε ένας χώρος έντονων πολιτικών και κοινωνικών ζυμώσεων. Η αναγκαστική συνύπαρξη στα στενά γεωγραφικά της όρια δυο αντίπαλων κρατικών μορφωμάτων (του λατινικού πριγκιπάτου της Αχαΐας και του βυζαντινού δεσποτάτου του Μυστρά) και

ταυτόχρονα αρκετών εθνοτικών ομάδων με ποικίλη προέλευση (Ελλήνων, Λατίνων, Αλβανών, Σλάβων, Εβραίων, Τσιγγάνων και Τούρκων), είχε ως αποτέλεσμα την πρόκληση επανειλημμένων εντάσεων και πολεμικών συγκρούσεων. Παράλληλα, όμως συνέβαλε αναπόφευκτα και στην ανταλλαγή γόνιμων πολιτιστικών ερεθισμάτων τα οποία μακροπρόθεσμα συνέβαλαν καθοριστικά στην διαμόρφωση του ιδιαίτερου χαρακτήρα των κατοίκων του τουρκοκρατούμενου Μοριά. Στις πέντε μελέτες αυτού του βιβλίου εξετάζονται από έναν από τους πιο ειδικούς ερευνητές της Υστεροβυζαντινής Περιόδου στη χώρα μας ορισμένες από τις σημαντικότερες πτυχές των γεγονότων που καθόρισαν την εξέλιξη της Πελοποννήσου κατά τους δυο τελευταίους αιώνες της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Ο Νικόλαος Γ. Νικολούδης –διδάκτωρ Ιστορίας του King's College (Πανεπιστημίου Λονδίνου)– στο τελευταίο βιβλίο του συγκεντρώνει πέντε μελητήματά του δημοσιευμένα παλαιότερα σε περιοδικά, επετηρίδες κ. ά., τα οποία έχουν ως κοινό άξονα την Ιστορία της υστεροβυζαντινής Πελοποννήσου. Με ρέοντα λόγο και εξαντλητική χρήση της σχετικής βιβλιογραφίας, εξετάζει θέματα όπως τα τρία σημαντικά κέντρα της λατινοκρατούμενης Ηλείας, δηλαδή, το Χλεμούτσι, τη Γλαρέντζα και την Ανδραβίδα, το θέμα «Κινωτέρνας» που σχετίζεται με την μεσαιωνική Μάνη και δεν έχει διασαφηνισθεί επαρκώς μέχρι σήμερα η γεωγραφική θέση του, τις απόψεις του Λαόνικου Χαλκοκονδύλη, –γνωστού ως ενός από τους τέσσερις ιστορικούς της Άλωσης–, για την Πελοπόννησο του 14ου αιώνα, για την Μάνη την εποχή των Παλαιολόγων, και τέλος για τη χρήση και τις επιπτώσεις του πυροβολικού στις βυζαντινοτουρκικές συγκρούσεις στην Πελοπόννησο, τα χρόνια που ακολούθησαν την Άλωση. Εξαιρετικά ενδιαφέρονσα, και χρήσιμη βιβλιογραφικά η συναγωγή των μελετημάτων του Ν. Γ. Νικολούδη, συνοδεύεται από σχετική εικονογράφηση και περίληψη στα αγγλικά. ✻

